

Prolog

En fantastisk plan

Det var en gång en grekisk kung. Nja, egentligen var han inte riktig grek. Hans rike låg strax norr om de grekiska städerna, och folket där talade sitt eget språk och hade egna sedvänjor. I grekernas ögon var de krigiska och primitiva, men adeln i det lilla riket hade i alla fall lärt sig det grekiska språket och försökte att ta till sig åtminstone en del av grekernas kultur, som vi ju alla vet var mycket framstående.

Det tråkiga med grekerna var att de var splittrade. Varje stad var sin egen lilla stat och de höll sällan sams. Inte ens när det gigantiska perserriket (ca 490–480 f.Kr.) anfallit, och hotat att sluka hela Grekland i en enda munskbit, hade grekerna lyckats enas mer än tillfälligt och högst motvilligt, och efter den berömda segern mot perserna hade de grekiska stadsstaterna omedelbart gått tillbaka till sina inbördes bråk. Aten tog ledningen under en period, men Aten besegrades av Sparta i peloponnesiska kriget (431–404 f.Kr.). Kort efteråt besegrades Sparta av Thebe, men i slutändan försvagade krigerna alla städerna.

Men åter till vår kung, som var en mycket ambitiös man med stora planer för sitt lilla rike. Om någon skulle ena de grekiska staterna fick det bli någon utifrån, som hade makt att krossa de städer som garanterat skulle ställa sig i vägen. Kungen hade en mäktig krigsmakt, och såg sig själv som den självklara kandidaten. Och när grekerna väl enats under hans ledning, vad kunde man väl göra då? Perserriket låg fortfarande kvar i öster som ett ständigt hot, även om det just nu var försvagat av inbördeskrig och andra motgångar. Ett stort fälttåg mot perserna skulle mycket väl kunna lyckas, för den grekiska stridskonsten var världsledande. Kanske skulle man kunna nå ända till Indien om man började med att ena de grekiska städerna...

Oturligt nog hann kungen aldrig ens så långt som att få ordning i sitt eget rike, för när han skulle leda de stora idrottsspelen till oraklet i Delfis ära blev han mördad av några av sina egna adelsmän för någon gammal oförrätts skull. Nu var det upp till hans son, Alexander, att förverkliga den stora planen och göra sig till storkonung över ett imperium vars like världen aldrig hade sett. Men var det verkligen möjligt?

Nej, det var det faktiskt inte.

Efter en kort och tumultartad regering, kantad av grymheter, blev Alexander år 359 f.Kr. mördad av sin egen drottning, , och hans far Jasons (ca. 380–370 f.Kr.) stora ambitioner gick om intet. Deras kungarike, som hette Ferrai och låg i Thessalien i norra Grekland, försvann snart från scenen helt och hållet. Nog om detta, och nog med vilseledande frågor!²

En fantastisk plan, del 2

Men: alldeles norr om Thessalien låg en annan stat som hette Makedonien, så lik Thessalien att allt som står i förra stycket gäller även för Makedonien. Makedonien hade länge varit en ganska löst sammanhållen federation med olika småfurstar, men hade enats under kung Philip II (359–336 f.Kr.), som i likhet med Jason var en mycket ambitiös man. Efter att ha säkrat makten i sitt eget rike blev Philip II mannen som förverkligade den första delen av Jasons plan och enade de grekiska staterna med en väl avvägd blandning av våld och list. Till och med Aten och Sparta besegrades och fick foga sig under makedonsk överhöghet.

Därefter förberedde Philip fas två i den stora planen: fälttåget mot perserna. Förutsättningarna var goda, för perserkungen Artaxerxes IV var en svag härskare som hade stora problem med sina vasaller, och Philip hade utvecklat den makedonska armén till en makalös krigsmaskin. Kärnan var den stora falangen, en tät formation av tungt infanteri med långa spjut i perfekt ordning, men dessutom hade makedonierna ett kraftfullt kavalleri och lättbeväpnade fotsoldater som kunde slå till snabbt. Allt var redo för anfall.

Philip II lyckades emellertid inte heller erövra perserriket, som ni säkert vet. År 336 f.Kr. mördades också han, just som han skulle tillkännage den stora planen inför den grekiska församlingen. Mördaren var en ung officer vid namn Pausanias, som varit Philips älskare, men den man misstänker var hjärnan bakom var exhustrun Olympias, som blivit dödligt sårad när Philip – en man med stor sexuell aptit – förskjutit henne för en yngre makedonska vid namn Kleopatra. Förutom den personliga förolämpningen var Olympias också rädd för att Philip skulle avsätta hennes son, Alexander, som tronföljare till förmån för Kleopatras barn.

Efter mordet kunde däremot Alexander bli kung. Han var en lovande ung man som till lärare haft filosofen Aristoteles och som hade mycket höga tankar om sig själv. Efter att ha satt den pålitlige officeren Antipater som riksföreståndare i Makedonien drog han äntligen i väg mot Persien för att förverkliga den fantastiska planen.

I.

Alexanders arvtagare

Den störste av alla kungar

Tretton år senare, 323 f.Kr., låg Alexander den store på sin dödsbädd i Babylon. Hans bana hade verkligen varit lysande. Kort efter att han bestigit Makedoniens tron anföll han perserrikets västra del, dess besittningar i Mindre Asien och Syrien. Fälttåget blev en enorm framgång. Inga härar som den siste perserkungen Dareios III satte upp hade kunnat hejda makedoniernas krigsmaskin, och efter den stora segern vid Issos år 333 drog Alexander ned till Egypten, som var en persisk provins, och till egyptiernas stora jubel kröntes sig som solgudens son. Han grundade också det första av de många Alexandria som skulle byggas i alla delar av hans rike.

Efter grundandet drog han österut mot persernas kärnområden. Vid ett stort slag vid Gaugamela 331 i norra Babylonien förintades huvuddelen av Dareios' krigsmakt, och storkonungen själv flydde och dödades sedan genom förräderi. Nu kunde Alexander tåga in i huvudstaden Persepolis i Iran, som brändes efter en våt segerfest där Alexanders kurtisan Lais, den vackraste kvinnan i sin tid, föreslog att man skulle hämnas för att perserna bränt Aten under sin invasion. Det var visserligen över 150 år tidigare, men bättre sent än aldrig, tycktes Alexander resonera. Han ville gärna se sig som grek, trots att han som sagt själv egentligen tillhörde ett folk som hade underkuvat grekerna. Efter mordbranden drog han vidare mot perserrikets utmarker i dagens Afghanistan, där han efter långa och svåra krig lyckades underkuva invånarna, och gick sedan söderut längs med Indus, där han besegrade en kung som hette Poros och fick krigsefanter i present.

Det var i Indien som han drabbades av sitt livs största motgång: de makedonska soldaterna som följt honom över halva jorden vägrade att gå vidare österut, och på så vis gick Alexanders plan att erövra hela världen om intet. Han återvände besviken till Persien, där han gifte bort sina soldater med inhemska kvinnor – själv hade han gift sig med en prinsessa från Baktrien (i dagens Afghanistan) som hette Roxane – och förberedde en samman-

smältning mellan grekerna/makedonierna och perserna till ett enda stort imperium. Den planen var ännu mer ambitiös än den militära erövring som Jason av Thessalien en gång tänkt sig, för perserna och grekerna var väldigt olika.

För att ta ett talande exempel lät sig perserkungen dyrkas som en gud av sina undersåtar, något som för en grek var *hybris*, övermod, den värsta synden en människa kunde begå. När Alexander krävde gudomlig dyrkan möttes han av misstro i sina egna led. Medan han vandrade tillbaka västerut fortsatte han med stadsgrundanden och reformer för sin stora stat, men han var besviken och missmodig: hans erövringar, hans livsmål, var slut för överskådlig tid. Som pojke hade han gråtit vid tanken på att stjärnorna var så avlögsna att han inte kunnat erövra dem också.

Alexanders framgångar var sagolika. De underlättades av de politiska svagheterna i hans tid, men ingen utom ett geni hade kunnat genomföra vad han gjorde. Soldaterna älskade honom, trots att de inte ville följa med honom till Indien. Den här boken handlar inte om Alexander, men jag ska ändå återge en anekdot som i mitt tycke visar vilken fantastisk ledare han var.

På hemväg från Indus tågade armén hem genom de iranska öknarna, och eftersom man inte kände till terrängen tog vattenförrådet slut. Alexander skickade nu ut soldater för att se efter om det fanns några reserver, och till slut kom en av dem tillbaka med en hjälm som han lyckats fylla med vatten och erbjöd Alexander den. Alexander såg på hjälmen och slog sedan ut vattnet i sanden. ”Det är för lite att dela på så många.”³

Armén kom lyckligt hem, men Alexander drabbades snart av feber och blev allt sjukare. Mot slutet fördes hans veteraner in för att ta farväl av honom; han var så sjuk att han knappt kunde tala längre. Det sista han gjorde var att överlämna sin signetring till generalen Perdikkas, och när Perdikkas frågade vem som skulle ha den, viskade Alexander: ”Den värdigaste.” Han blev 32 år gammal.

Förvirringen

För de makedonska och grekiska⁴ soldaterna verkade kungens död som om solen hade slocknat på himlen. Alexander var oersätlig, och oenigheten och förvirringen märktes redan vid de första rådslagen.

Perdikkas kunde vifta med Alexanders signetring så mycket han ville – även om man accepterade honom som mötesordförande var det ingen som erkände honom som kungens efterträdare. Två kandidater fanns, men ingen av dem var bra. Den ene var Alexanders vuxne halvbror, kung Philip

III som ursprungligen hette Arrhidaios, men han ansågs efterbliven. Den andre tänkbare kandidaten låg fortfarande i prinsessan Roxanes mage. Philip III var de vanliga fotsoldaternas kandidat, men när de försökte göra uppror slogs det ned och ledarna trampades till döds av stridsefanterna. Makedonierna lyckades dock undvika inbördeskrig, och till slut återställdes enigheten i armén med en barbarisk ritual att skära en hund i två delar och begrava den. Man kom nu överens att dela kungaposten om Roxane fick en pojke. Några månader födde hon mycket riktigt en son, som blev kung Alexander IV.⁵ Varken han eller Philip III skulle någonsin bli mer än marionetter i händerna på olika generaler, men under några år uppehölls illusionen att världariket fortfarande var enigt, och makedonierna behöll den militära kontrollen.

Vilka var då de ledande generalerna, de så kallade diadokerna, efterföljarna? Perdikkas är redan introducerad; han var överbefälhavare för huvudarmén och ville ha status som regent, men blev sällan åtlydd. Antipater var fortfarande befälhavare hemma i Makedonien där Alexanders mor Olympias och Philip III bodde, som av sin ålder och sitt goda rykte fungerade som riksföreståndare. Antigonos *Monophthalmos*, den enögde, hade inte heller varit med i Persien utan var guvernör i Mindre Asien och höll förbindelserna med Makedonien öppna. Generalen Ptolemaios, som efter sin far har tillnamnet Lagos, blev utsedd till satrap i Egypten (satrap kallades de persiska guvernörerna). En annan general var Lysimachos, som blev satrap i Thrakien (dagens Bulgarien) och norra Mindre Asien. Generalen Eumenes av Kardia var ovanligt nog etnisk grek, och dessutom en *self-made man* – hans far hade varit kusk (de andra generalerna tillhörde den makedonska krigaradeln). Eumenes var en av Perdikkas' trognaste anhängare.

Inte fullt så viktig vid tillfället var Seleukos, son till Philip II's general Antiochos och en kvinna som hette Laodike. Seleukos hade utmärkt sig som ledare för elitregementet Silversköldarna men handplockades av Perdikkas till posten som kiliark, en av hans närmaste män. Seleukos hade bland annat kämpat tappert i Indien, när Alexanders här för första gången mött elefanter. Han sades också ha varit en av de officerare som vakat i guden Serapis' tempel under de spända timmarna före Alexanders död, en viktig men garanterat felaktig legend (Serapis' kult uppstod inte förrän senare) generalerna återopade för att visa hur nära de stött Alexander.⁶

Inbördeskrigen började nästan direkt. Eumenes fick löfte av Perdikkas att få provinserna Cappadocien och Armenien (idag i östra Turkiet). Problemet var bara att Alexander aldrig erövrade de områdena från Persien, utan där satt fortfarande persiska satraper som härskare. Perdikkas befallde

Antigonos den enögde order att inta områdena, men Antigonos vägrade och de förblev persiska.

Ett område i norra Medien (i nordvästra Iran) utnyttjade också förvirringen till att göra sig självständigt. En perser som på grekiska kallas Atropates skapade ett rike som benämndes Media Atropatene efter honom, och skrev på så sätt in sig i geografin för tid och evighet: än idag kallas regionen för Azarbaijan (gränsande till dagens Azerbajdzjan)⁷. I västra Mindre Asien bildades också flera småstater, och de grekiska städerna under Atens ledning försökte kasta av sig det makedonska oket. Deras resurser var dock hopplöst otillräckliga mot makedonierna och de besegrades snabbt av Antipater. En av ledarna bakom resningen var den berömde atenske talaren Demosthenes, som alltid varit en intensiv försvarare av städernas frihet från Makedonien; efter förlusten tvingades han begå självmord. Det var Atens sista försök att återta rollen som grekisk ledare som förlorats i Peloponnesiska kriget mot Sparta åttio år tidigare, men tiden var förbi när grekiska städer kunde vara stormakter. Aten skulle bli en akademisk småstad, ärad för sina filosofer och vackra byggnader men politiskt obetydlig.

På det stora hela höll alltså imperiet samman. Krigsmakten hade varit centralt organiserad i perserriket, och ingen upprorsmakare hade någon möjlighet att samla trupper som kunde mäta sig med den makedonska hären. De flesta satraperna hade ersatts av Alexanders män, som nu kontrollerade olika bitar av det gigantiska rikets resurser.

Alexanders begravningsspel

Alf Henrikson skriver i *Antikens historier* att tiden efter Alexanders död kallas den historielösa tiden, och att det är svårt att engagera sig i striderna som mest verkar handla om vilken bandit som skulle vinna. Det är sant att diadokerkrigen verkar ligga i ett vakuum, eftersom de är helt olika alla traditionella konflikter som handlar om motsättningar mellan närliggande folk eller åtminstone närliggande stater. Här rustar som vi snart ska se istället den ene generalen upp en ”grekisk” armé i Indien, medan den andre anfaller en tredje i Egypten och en fjärde härjar i Medelhavet. Civilbefolkningen led som vanligt under krigen, men vad hade man egentligen att göra med dem? Naturligtvis är det delvis – som Henrikson också skriver – historikernas fel att berättelserna inte engagerat. Många av författarna levde under romersk tid och såg ned på den hellenistiska tiden på samma sätt som man länge sett ned på medeltiden. Min genomgång tar bara upp de viktigaste händelserna, eftersom boken i första hand handlar om seleukiderriket.⁸

Den förste att lämna skeppet var Ptolemaios, som gjorde sig självständig i Egypten, den rikaste av alla perserrikets provinser. Egypten var ett starkt konservativt land där den traditionella religionen betydde mycket för härskares legitimitet, något Ptolemaios utnyttjade genom att framställa sig som den nye faraon, beskyddaren av den stora floden Nilen. Han tog också hand om Alexanders mumie och byggde ett mausoleum i Alexandria där den döde kungen ägnades gudomlig dyrkan på ett sätt som de mer upplysta grekerna nog såg som både vulgärt och hädiskt.

Perdikkas fann sig naturligtvis inte i detta. Han lämnade greken Eumenes att kontrollera de områden som fortfarande lydde honom i Mindre Asien, och begav sig till Egypten med huvudarmén. När han skulle korsa Nilen gick allt fel och tusentals soldater drunknade. På kvällen efter fiaskot mördades Perdikkas i sitt tält av sina officerare, ledda av Seleukos, som på detta föga ärofulla sätt blev en av de ledande diadokerna.

Den gamle Antipater övertog nu det formella ledarskapet, och på en konferens i Triparadeisos i Syrien år 321 delades satrapier ut till Perdikkas' motståndare. Eumenes höll sig givetvis borta från mötet. Seleukos fick Babylonien på sin lott, en av de viktigaste regionerna. Militärt var han fortfarande bara en andraplansfigur, och när Eumenes, som nu hävdade att han var den lille kung Alexander IV:s förmyndare, kom marscherande genom Babylonien, kunde Seleukos inte göra annat än låta Eumenes passera österut och hoppas att stormen skulle dra förbi.

Antigonos den enögde fick nu i uppdrag att ta livet av Eumenes, något som krävde flera blodiga krig, eftersom Eumenes var en skicklig general och en ännu skickligare propagandaman. Vid ett tillfälle spreds flygblad i hans armé (om man nu kan kalla krukskärvor för flygblad) där det utlovades ett stort pris för den som gav Eumenes' huvud till Antigonos. Eumenes bemötte hotet genom att sammankalla soldaterna och gratulera dem till att ingen av dem fallit för frestelsen att byta ett ädelt mål mot blodspengar. Efterlysningarna hade han själv låtit sprida för att pröva soldaternas trohet – så sade han åtminstone själv – och han var mycket glad över att de gick att lita på.

Som ensam grek i diadokernas toppskikt hade Eumenes' ständiga problem att bli accepterad av de chauvinistiska makedonska soldaterna i sin armé, men han var situationen vuxen. För att säkra sin ställning lånade han så mycket pengar han kunde av sina officerare, vilket förstås var en effektiv metod för att få dem att inte mörda honom. Efter en särskilt orolig period återställde Eumenes sin auktoritet genom att hävda att han haft en märklig dröm om att Alexander sagt till honom att rådslag skulle hållas som om han inte vore död. Så Eumenes letade fram Alexanders tron och

regalier och höll rådslaget med den tomma tronen på ordförandeplatsen. De vidskepliga makedonierna kunde antagligen inte ens föreställa sig att någon kunde luras om så allvarliga saker, för det verkar faktiskt som om de lät sig blidkas av detta enkla trick.

Det avgörande slaget mellan Eumenes och Antigonos den enögde stod i Persien år 316 f.Kr. Eumenes' trumfkort var att han ledde Silversköldarna, Alexanders elitregemente som nu bestod av åldrade veteraner som tillbringat decennier i fält i tre världsdelar. Silversköldarna krossade sina motståndare under slaget, men på den andra flanken drevs Eumenes' trupper tillbaka och Antigonos trängde in i hans läger och plundrade det.

När Silversköldarna kom tillbaka och uppträckte vad som hänt blev de förtvivlade: deras byte (och familjer) var den enda belöning de fått för allt sitt slit, och när Antigonos erbjöd dem att få tillbaka vad de förlorat om de bara lämnade över Eumenes tvekade de inte länge.

Men Antigonos nöjde sig inte med att omedelbart avrätta Eumenes, utan han skingrade också Silversköldarna och skickade soldaterna till avlägsna gränsprovinser, där deras befälhavare fick order att ha ihjäl dem genom att skicka dem på så farliga expeditioner som möjligt. Silversköldarna hade som sagt ägnat större delen av sina liv åt att kämpa för den makedonska saken, och deras otacksamma behandling var en ovanligt otäck episod till och med för diadokernas brutala tidsålder. Men det är ändå svårt att klandra Antigonos för att han inte ville ta några risker. Silversköldarna hade trots allt redan svikit sin härförare – och det av ren girighet – och en gång för alla bevisat att de inte gick att lita på.

Med Eumenes ur leken kunde Antigonos den enögde bygga upp ett stort rike i Mindre Asien och Syrien. Tillsammans med sin son Demetrios *Poliorketes*, stadsbelägraren, blev han nu den mäktigaste generalen. Demetrios tillhörde alltså den andra generationen härskare, som ibland kallas *epigonerna*, efterföljarna, ett ord som idag används nedsättande om folk som kopierar andra. Demetrios var speciell genom att han faktiskt var trogen sin far, något mycket ovanligt hos makedonierna, kända för bloddrypande familjedramer. Han var också känd för sin outtröttliga energi i såväl krig som nöjen: han hade ständigt nya kvinnoaffärer, och när han bosatte i Aten installerade han ett helt harem i Parthenon. Det sistnämnda var extra opassande eftersom templet var helgat åt Athena som bland annat var kyskhetens gudinna, men Demetrios var en av de första hellenistiska kungarna som lät sig dyrkas som gud – i hans fall passande nog som Dionysios, som precis som Athena var barn till Zeus – så han försvarade sig med att han strängt taget bodde hos sin syster och kunde göra som han ville.⁹

Demetrios fick sitt tillnamn genom att han och hans ingenjörer utveck-

lade belägringskonsten till nya höjder, och han behärskade östra Medelhavet under lång tid. Den enda stad han inte lyckades inta var Rhodos, där hans maskiner hamrade förgäves på stadsmurarna i över ett halvår. Till minne av detta lät Rhodosborna bygga en över trettio meter hög staty av solguden, kolossen på Rhodos, som stod vid hamninloppet med en fackla i handen. Den liknade nog Frihetsgudinnan.

År 319 dog den gamle Antipater, den sista sammanhållande kraften. Därmed var det slut på skenet av enighet och huggsexan började, det som ironiskt kallas Alexanders begravningsspel. Alexanders mor Olympias försökte ta makten men gjorde sig impopulär genom sina blodiga utrensningar av Antipaters vänner och tvingades tillfälligt fly till Epiros i dagens Albanien, vars kungahus hon tillhörde.

Efter en del blodiga intriger efterträddes Antipater av sin son Kassander, som tog kontroll över den viljesvage Philip III. Kassander kom snart i konflikt med Alexanders mor Olympias, som var en betydligt mer viljestark kvinna med en unik ställning i det mansdominerade Makedonien. Hon skulle bli den första av många starka kvinnor vid de hellenistiska hoven, men hennes metoder var hänsynslösa. Den stackars afghanska prinsessan Roxane och Philip II:s dotter Cynane var bara två av hennes många offer, och år 316 tyckte hon att Philip III spelat ut sin roll. Med hjälp från Epiros marscherade hon in i Makedonien och mördade den stackars svagsinte kungen och hans drottning, tillsammans med många av Kassanders vänner. Morden ledde snart till Olympias egen undergång. Hon fördrevs av Kassander och tillfångatogs, och när de makedonska soldaterna inte ville döda Alexanders mor kallade Kassander in släktingarna till hennes offer, som var mer än villiga.

De följande åren fylldes av strider mellan Antigonos den enögde, som var den mäktigaste och den ende som ville behålla imperiet enigt, och en koalition av de andra generalerna – Ptolemaios, Lysimachos, Kassander och Seleukos. År 315 fördrevs Seleukos från Babylonien när Antigonos genomförde en stor offensiv österut. Efter en farofylld flykt genom fientligt territorium kom han till Egypten tillsammans med sitt garde och delar av Babylons skattkammare. Seleukos fick skydd hos Ptolemaios och hade stora framgångar som hans amiral. År 312 vann Ptolemaios en seger mot Antigonos vid Gaza, och Seleukos tog då sitt garde och begav sig mot Babylonien igen med en utvald styrka. Striderna fortsatte i Medelhavet, men vi lämnar dem för att studera något mycket intressantare: ett världsimperiums födelse.

Seleukos bygger ett imperium

Även om Seleukos hade fördrivits från Babylonien var hans maktställning där långtifrån riven. Det var under de första åren som satrap han visade sina talanger som organisatör – för om Alexander var den store erövraren var Seleukos den store organisatören – genom att bygga vad vi idag skulle kalla ett nätverk som omfattade både greker och infödda. Genom att målmedvetet fördela land och förmåner skapade han ett system av klienter som såg honom som sin välgörare och skulle välkomna honom åter.

Problemet för Seleukos var bristen på soldater. Han hade bara kunnat samla drygt tusen soldater medan Antigonos styrkor fortfarande var stora, men det var veteraner som varit med i Alexanders kampanjer, och när de tvekade inför det svåra företaget lyckades Seleukos enligt historikern Diodorus Siculus vända deras tvekan med ett av dessa avgörande tal som antikens historiker så ofta konstruerade åt stora personer i det förgångna. Seleukos sade dels att det viktigaste inte var vilken sida som var störst utan vem som hade mest erfarenhet och skicklighet, och dels att soldaterna skulle tänka på gudarna och oraklen, som vid flera tillfällen uttalat sig för deras räkning. Bland annat hade ett orakel hälsat honom som ”Kung Seleukos”, och själv hade han haft en dröm där Alexander utsåg honom till sin efterträdare.

Och mycket riktigt: när Seleukos anlände till Babylon år 312 gick befolkningen och stora delar av trupperna över till honom. Efter att han stormat citadellet var han herre över Babylonien och kunde samla en stor armé.¹⁰ Nästa steg var att neutralisera satraperna öster om Babylonien, så att han inte behövde slåss på två fronter om Antigonos kom tillbaka.

Antigonos hade nämligen gjort en utrensning även i de östra delarna av imperiet, även om det är oklart hur mycket makt han egentligen hade över de lokala befälhavarna. Satraperna Stasanor i Baktrien och Tlepolemos i Karmanien (centrala Iran) fick till exempel sitta kvar, eftersom deras regeringar varit goda och hade stöd av folken (återigen enligt Diodorus Siculus). I själva verket fick de kanske sitta kvar eftersom Antigonos inte kunde komma åt dem utan fick nöja sig med ett trohetslöfte. I Medien i västra Iran satt i alla fall en Antigonosvänlig satrap som hette Nikanor, men innan denne hunnit reagera korsade Seleukos floden Tigris och överrumplade hans armé i dess läger. Resterna av styrkorna inklusive Nikanors persiska soldater hade inget annat val än att gå över till Seleukos.

Medan Seleukos var upptagen i öster anfölls han av Demetrios Poliorketes, som avancerade med sin armé mot Babylonien. Seleukos hade lämnat över befälet där åt en viss Patrokles, som var en skicklig ingenjör, och han

var desperat nog att öppna bevattningskanalerna och starta en översvämning. Demetrius tvingades stanna, och nåddes snart av oroande nyheter från sin far, som fick honom att vända västerut igen.

Det skulle följa flera krig, men nu hade Seleukos äntligen hunnit samla styrkor som kunde mäta sig med Antigonos. Endast en babylonsk kalender beskriver kriget, som var mycket blodigt och där Antigonos soldater härjade och brände som om de var i fiendeland, något som stödjer teorin att Seleukos hade stort stöd i landet. I ett slag år 308 f.Kr. kunde Antigonos äntligen besegras och fördrivas västerut.¹¹

Året innan, alltså år 309, försvann slutligen illusionen om imperiets enighet när den trettonårige Alexander IV mördades i Makedonien av Kassander, som var rädd för att kungen skulle få verklig makt när han blev äldre. Tiden hade nu runnit ut för Alexanders släkt som blivit ett hjälplöst offer för sina egna framgångar. Alexanders den stores syster Kleopatra blev också mördad, liksom hans oäkta son Herakles som aldrig spelat någon aktiv politisk roll men gjorde ett mycket kortlivat försök att regera som kung i Damaskus. Den enda som fanns kvar var Philip II:s dotter Thessalonika, som var gift med Kassander och fick staden Thessalonike (dagens Saloniki) uppkallad efter sig. Följden av den unge kungens död blev att generalerna som hittills låtsats att de regerat som satraper i sina riken krönte sig själva till kungar. Seleukos krönte sig till Seleukos I *Nikator*, segraren, i Babylon år 305 eller 304¹² och hans kröning blev starten för en ny tideräkning, den seleukidiska eran, som skulle komma att användas i krönikor och astronomiska kalendrar under hundratals år – den syriska kyrkan använde den in på 1900-talet. Eran började dock redan år 312, det vill säga när Seleukos återtog Babylon, och tiden för hans kröning sköts sju år tillbaka i tiden för att hans styre skulle förefalla äldre och därmed värdigare än de andra diadokernas.

Genom sin position i Babylonien hade Seleukos ett vinnande läge. Trots att alla grekiska satraper gjorde sitt bästa för att vinna lokalbefolkningens stöd var kärnan i deras makt ändå utvandrade greker och makedonier. Hundratusentals människor hade flyttat ut till de nya städerna som byggts överallt i diadokernas riken, och de utgjorde en betydelsefull elit som var kärnan i alla arméer. Då Seleukos' rike låg i mitten hade han makten över alla handels- och transportvägarna. De generaler som satt i östra Iran fick välja mellan att underkasta sig Seleukos' överhöghet eller riskera att bli helt avskurna från hemlandet.

Seleukos i Indien

Seleukos ägnade de följande åren åt att återställa centralmakten i perserrikets östra delar. Vissa satraper byttes ut medan andra fortsatte styra sedan de erkänt Seleukos' överhöghet. I nordöst utgjordes ju rikets utmarker av flera gigantiska provinser: Baktrien i nuvarande norra Afghanistan och de svårkontrollerade Sogdien och Ferghana på mark som idag upptas av flera gamla Sovjetrepubliker och sträcker sig ända till Kinas västgräns. Baktrien var däremot ett synnerligen bördigt land med stor ekonomisk betydelse – Baktrien kallas de tusen städernas land, även om man nog måste ha räknat med en del byar för att få det till så många. Alexander hade haft stora problem i öster, eftersom södra Afghanistan till stor del bestod av bergsland och invånarna var hårdföra, delvis nomadiska folk som bara varit löst knutna till perserriket.

Skyddet mot nomaderna var en uppgift som Seleukos tog på stort allvar: han byggde ett flertal fästningar och städer. Det egendomliga tycks ha varit att den grekiska befolkningen var stor i Baktrien, medan i Persien och Babylonien bara tycks ha funnit enstaka grekisktalande städer. (De flesta greker som flyttade hemifrån efter Alexanders erövringar höll sig till Medelhavets kuster, så de flesta hellenistiska städerna fanns i Mindre Asien, Syrien och Egypten.) Och den baktriska kolonin bestod av etniska greker, inte makedonier.

En förklaring var att Alexander hade strandsatt en styrka på 10 000 etniskt grekiska soldater i det här avlägsna hörnet av perserriket för att han inte litade på dem lika mycket som på makedonierna – Philip II hade ju trots allt erövrat Grekland och det fanns fortfarande motsättningar mellan de båda folkgrupperna. Soldaterna hade gjort flera försök att marschera hem igen, men hindrats med våld av de makedonska generalerna och resterna av dem slog sig ned för gott i Baktrien. Men eftersom dessa inte kan ha varit fler än fem–sextusen letar man efter andra förklaringar. Blev Baktrien speciellt attraktivt för etniska greker eftersom de kunde styra sig själva där? En hypotes är att perserkungarna, som ofta hade besvär med de greker som bodde i deras imperium (i Mindre Asien) hade deporterat greker till andra hörnet av sitt rike så att de skulle fungera som kolonister där, som ett slags antikt Sibirien fast med bättre klimat.¹³

Tyvärr finns inga källor som kan styrka om det verkligen var så, och inte heller berättar källorna något om en viss Sophytes, som slog grekisk-språkiga mynt i Afghanistan. Sophytes kan mycket väl ha varit en av de viktigare diadokerna, och uppenbarligen fanns grekisktalande människor där som använde hans mynt.

Efter att Seleukos återställt gränserna i nordöst vände han sig söderut för att försöka ta kontrollen över Arachosien och Gedrosien i nuvarande södra Afghanistan och Pakistan och de indiska¹⁴ områdena, som inte tillhört perserriket utan varit självständiga småstater som erövrats av Alexander. Gränsen för Alexanders imperium gick vid Indus' östra flodarm, så större delen av Punjab ingick. Vår kunskap om grekerna här är nästan obefintlig, vilket är typiskt: ju längre österut man kommer, desto mindre skriver de antika författarna som nästan uteslutande bodde väster om seleukiderriket. Detta gör att hela vår historiesyn på den hellenistiska tiden är Medelhavscentrerad. Det verkar ha varit där som alla krig fördes och alla viktiga personer levde. I själva verket hade seleukiderriket sin bas i de enorma områden som utgjort perserrikets centrala del.

Det finns ändå tecken som tyder på att det vid den här tiden fanns en livaktig grekisk kultur i Punjab. De få notiserna från den här tiden handlar bara om Alexanders generaler, även om det är oklart vilken makt de hade. Alexanders krig i Punjab hade kantats av massakrer och grymheter, och ingen av hans kommandanter kunde räkna med något större stöd från indierna. Den siste av Alexanders officerare som bet sig kvar i de indiska områdena kan ha varit en viss Eudamus, som var mäktig nog att skicka 125 elefanter till stöd för Eumenes av Kardia, men när Eumenes förlorade blev också Eudamus snart ihjälslagen av Antioonos den enögde, år 316 f.Kr.¹⁵ Grekiska inskriptioner gjordes också av dem som tog över efter makedonierna, för när Seleukos anlände till Punjab några år före år 300 hade en ny stormakt etablerat sig där.

En kung vid namn Chandragupta hade nämligen enat de indiska småstaterna och grundat mauryariket. Mauryakungarnas regeringstid utgjorde en blomstringstid för norra Indien. Kungarna har gott rykte som rättvisa fredsfurstar i den indiska historien, även om de naturligtvis vunnit sin ställning genom krig och hade oinskränkt makt över sina undersåtar. Den romerske historikern Justinus skriver att de utnyttjade indiernas längtan efter frihet för att ta makten och sedan själv förtrycka dem.¹⁶ Chandragupta hade makten i Kabul dalen, Pakistan och Punjab när Seleukos kom dit. Seleukos' ursprungliga plan var alltså att återta de förlorade provinserna, men efter en del stridigheter som vi inte vet mycket om träffades runt år 305 ett fredsavtal mellan de båda kungarna. Seleukos tycks ha insett att den nya situationen i Indien gjorde det omöjligt att återta landet, och gav upp de områden som Chandragupta erövrat, förmodligen med undantag för delar av Arachosien.

Man vet inte om detta ska tolkas som ett nederlag eller en seger för Seleukos, för han fick stridselefanter som gengåva – hela femhundra enligt

historikern och geografen Strabon,¹⁷ men femhundra var ett tal som antika historiker ofta drog till med för att beskriva en stor mängd. Det var säkert inte alls så många, men utan tvivel var djuren ändå ett skräckinjagande vapen som Seleukos behövde för att försvara sitt imperium i väster. Antigonos den enögde var på krigsstigen igen och Seleukos återvände till Babylon.

Den slutgiltiga splittringen

Vid det här laget var Seleukos över femtio år gammal och hade vuxna barn med sin hustru Apamea, dotter till en perser vid namn Spitamnes som varit ledare för persernas sista motstånd i öst. De båda hade gift sig på Alexanders order, men inget tyder på att äktenskapet var olyckligt. Deras äldste son hette Antiochos efter Seleukos' far: han var född år 324 och hade redan stort förtroende. Om hans andra barn har vi inte säkra uppgifter. En man som hette Achaios var en av Seleukos' viktigaste anhängare och tros vara en släkting, men vi vet inte hur: son, lillebror eller kusin...¹⁸

Den nästan åttioårige Antigonos den enögde stod nu på höjden av sin makt. Efter en stor sjöseger vid Cypern år 306 hade hans son Demetrios Poliorketes tagit initiativet i östra Medelhavet från Ptolemaios i Egypten, och far och son hotade nu på allvar att göra sig av med sina konkurrenter för gott. Därför samlade koalitionen Lysimachos, Kassander, Ptolemaios och Seleukos sina krafter till ett avgörande. Lysimachos, som var kung i Thrakien, fick den tyngsta rollen att binda Antigonos' styrkor i Mindre Asien medan Seleukos drog ihop sina trupper från hela östra perserriket – bara det ett arbete som krävde en framstående organisatör. Det avgörande slaget stod vid Ipsos i västra Mindre Asien år 301. Antigonos' och Demetrios' armé var fortfarande den större: det var den makedonska huvudarmén, som nu varit på krigsfot i över trettio år även om de flesta soldaterna naturligtvis bytts ut. Seleukos, Lysimachos och Kassander hade cirka 60 000 soldater, men tack vare Seleukos hade de flest stridsefanter.

Det vi vet om slaget kommer från Plutarkos' biografi över Demetrios, som förde befälet över det tunga kavalleriet på högra flygeln, medan Antigonos ledde det tunga infanteriet i centern, den makedonska falangen som utvecklats av Philip II. Demetrios genomförde en framgångsrik attack på sin sida, men hans kavalleri stannade inte utan förföljde sina motståndare i triumf, och på något sätt avskiljdes Demetrios från sin far av motståndarnas stridsefanter, som man får anta att Seleukos förde befäl över. Om detta var en genomtänkt plan av Seleukos eller bara en lycklig tillfällighet vet vi inte.

I centern gick Antigonos falang till ett kraftfullt angrepp mot koalitionen huvudstyrka, men på den sidan där Demetrios stått med kavalleriet

var det tomt och lättbeväpnade trupper kunde börja angripa den från sidan. Falangen gick framåt i flera led med fällda lansar över de främre ledens axlar och bildade på så sätt en mur av spjut som var omöjlig att stå emot. Svagheten var att den var svårmanövrerad, speciellt i ojämn terräng, och eftersom spjutmuren var riktad framåt kunde den inte hindra koalitionens mer lättrorliga trupper från att kasta spjut eller skjuta pilar från sidan. Detta var också vad som hände. Falangen tog emot skurar av projektiler, och när förlusterna ökade började Antigonos' soldater desertera i panik. Antigonos själv gjorde allt för att hålla ihop sina styrkor och väntade in i sista ögonblicket på att Demetrios skulle komma tillbaka med sina ryttare. Till slut stupade den gamle kungen för flera kastspjut. När Antigonos dog föll falangen fullständigt samman och hela infanteriet massakrerades eller togs tillfånga, medan den obesegrade Demetrios lyckades undkomma.

Nu delades imperiet upp för gott. Lysimachos tog större delen av Mindre Asien medan Seleukos tog Mesopotamien, norra Syrien och södra Cappadocien. Kassander fick ingen del i bytet, men Ptolemaios som stått utanför slaget ryckte nu in i södra Syrien och tog över innan någon annan hann agera. Bland annat hamnade de områden där judarna bodde under hans överhöghet, och åtskilliga av dem flyttade också till hans huvudstad Alexandria. Demetrios Poliorketes fortsatte att härska över havet med Cypern som bas.

Seleukos var nu den klart mäktigaste av alla diadokerna och han ägnade de följande åren åt att konsolidera sitt stora rike. Till att börja med grundade han ännu fler städer, bland annat ett Seleukia vid Tigris, några mil från Babylon, som till stor del kom att ersätta den staden och ofta var tronföljarens residensstad. Området kring Eufkrat och Tigris var mycket bördigt med ett väl utvecklat bevattningssystem, det blev ett centralt område i imperiet. Vid södra Eufkrat grundades två tvillingstäder, Seleukia och Apamea, som skulle symbolisera Seleukos' äktenskap med den iranska Apamea och på så vis harmonin mellan greker och perser. Norr om Mesopotamien låg de armeniska bergsländerna, och här antar man att de södra delarna infogades med imperiet, åtminstone som vasallstater.¹⁹ Söder om Mesopotamien bodde arabiska stammar, och vissa av dem var tidvis också vasaller.

Den viktigaste av alla städer grundade Seleukos i norra Syrien, den stad som hette Antiochia vid Orontes (dagens Antikyra i Turkiet) men så småningom skulle bli så viktig att den bara kallades Antiochia, precis som vi idag inte säger Alexandria vid Nilen utan bara Alexandria. Antiochia vid Orontes skulle bli imperiets huvudstad, och så småningom blev den en av romarrikets viktigaste städer och ett av de fem patriarkaten i den kristna världen. Den skulle tillhöra araberna och bli huvudstad i ett korsfararrike

innan den förlorade sin betydelse under turkarna. Under antiken var Antiochia känt som vällustens huvudstad. Den byggdes i närheten av staden Antigonía, som byggdes av Antigonos den enögde och revs av Seleukos, som flyttade invånarna till sin stad. Antiochias hamnstad var Apamea, där elefantstallarna fanns.

En renässansmans död

Under åren efter det stora nederlaget vid Ipsos hade Demetrios Poliorketes inte varit mycket mer än en simpel sjörövare som plundrat de andra kungarna, men han hade kämpat med järnhård beslutsamhet för att hålla sig kvar i spelet, och hans trupper var lojala mot honom eftersom de visste att han alltid försåg dem med rikt byte. Koalitionen mot Antigonos den enögde hade för övrigt snart upplösts när det gemensamma hotet var borta. Seleukos och Ptolemaios blev osams över som egentligen skulle styra i södra Syrien, och ingen av de andra kungarna hade egentligen råd att vara nedlåtande mot en så ambitiös man som Demetrios. Diadokerna var krigsherrar och deras allianser var baserade på snöd vinning, och det dröjde inte länge förrän Demetrios blivit respektabel nog att kunna gifta bort sin dotter Stratonike med Seleukos.

Seleukos var nu runt sextiofem och bruden var en ung kvinna, och historikern Appianos berättar följande om deras äktenskap.²⁰ Sonen Antiochos blev sjuk strax efter sin fars bröllop, och när den berömde läkaren Erasistratos tillkallades gjorde han en märklig iakttagelse: Antiochos puls steg varje gång Stratonike kom in i rummet. Läkaren talade nu med Seleukos i enrum om att hans son var kär i hans hustru. Här har vi ett upplägg för en riktigt bra grekisk tragedi, men den kloke Seleukos var inte svartsjuk utan gifte istället bort Antiochos med Stratonike. De facto vet vi att Antiochos blev medregent över rikets östra delar vid den här tiden, och kanske gifte han sig med Stratonike till sin kröning. På så vis kunde hennes barn bli arvingar till Antiochos istället för halvbröder och konkurrenter.

Konflikter mellan olika drottningar och deras barn skulle bli ett återkommande tema i de hellenistiska kungarikena och i hög grad bidra till deras nedgång. Seleukos lyckades undvika den fällan i motsats till sin kollega kung Ptolemaios I i Egypten, som hade gift om sig och efter detta fördrivit sin äldste son Ptolemaios *Keraunos*, åskviggen. Keraunos flydde till Lysimachos – som också var omgift, med en av Ptolemaios I:s döttrar som hette Arsinoe. Till tronföljare gjorde Ptolemaios I istället en yngre son med sin nya drottning.

Antiochos var däremot älskad och respekterad av sin far. Antiochos var

redan en härdad krigare som varit med som kavallerigeneral vid slaget vid Issos, och under hans dugliga styre förstärktes greppet om provinserna i öst. En viktig expedition genomfördes vid denna tid av generalen Demodamas, som slog tillbaka en invasion av nomader i provinsen Margiana i dagens Uzbekistan. Nomaderna hade förstört den viktiga oasstaden Alexandria, men den byggdes upp igen och döptes om till Antiochia Margiana. I modern tid har den grävts ut av sovjetiska arkeologer och givit mycket viktig information om grekerna i öster. Invasionen är också intressant eftersom de besegrade nomaderna kan ha varit identiska med partherna, som i så fall dyker upp för första gången i historien. Så småningom skulle seleukiderna få stora problem med dem.

I Makedonien dog Kassander år 297, och tre av hans söner besteg sedan tronen under lika många år. De hette Philip IV, Antipater II och Alexander V, och var så vitt jag förstår de sista kungarna av Alexanders den stores släkt, eftersom pojkmors mor var Alexanders syster. År 294 fördrevs den siste av dem och strax efter detta gjorde sig Demetrios Poliorketes till kung av Makedonien. Det visade sig vara mer besvär än vad det var värt: Demetrios höll sig kvar på tronen i knappt sex år under oupphörliga strider med Lysimachos och kungarna i Epiros. Makedonien var en ganska löst sammanhållen federation av olika stammar, och åtminstone formellt valde makedonierna sina kungar, i motsats till de andra diadokerstaterna som var enväldiga. Dessutom var makedonierna erkänt stolta och lynniga, och år 288 f.Kr. avsatte de Demetrios, tydligen för att de var missnöjda med hans arrogans och överdåd – han verkar ha delat med sig dåligt av bytena från sina krigståg.

Lysimachos tog över i Makedonien efter Demetrios, som nu bara hade en handfull baser kvar, för hans gamla fäste på Cypern hade övertagits av Ptolemaios. Vad värre var hade Demetrios också gjort sig osams med sin svärson Seleukos, som tagit över hans fästningar i Cilicien och Fenicien. Demetrios kunde inte göra mycket åt det utan chansade på att istället anfälla Lysimachos i Mindre Asien, men trots att han hade stora framgångar på slagfältet märktes snart att han inte hade något eget kungadöme längre, för han kunde inte ersätta sina egna förluster. Han retirerade österut genom dagens Turkiet, tills han år 286 f.Kr. nådde bergstrakterna i Cilicien nordväst om Syrien. Seleukos valde först att avvakta och förse Demetrios med förnödenheter, men han var med goda skäl rädd för att den djärve och oförutsägbare krigsherren skulle ge sig på honom. Seleukos skärpte gradvis bevakningen av Demetrios' decimerade trupper, men Demetrios var långtifrån oskadliggjord: han svepte undan Seleukos' vaktposter och begav sig mot den seleukidiska huvudstyrkan i provinsen. När de seleukidiska

generalerna anföll med stridsvagnar – ett österländskt stridsfordon – stoppades de enkelt av Demetrios' veteraner.

Efter att ha vunnit slaget gjorde Demetrios vad Seleukos fruktat mest: han marscherade rakt ned i Syrien, i hopp om att få stöd från de grekiska veteraner som var bosatta där. Seleukos tvingades samla sin huvudarmé – som var många gånger större än Demetrios' – för att spärra hans väg. Demetrios beslöt sig för ännu en djärv manöver: att anfalla Seleukos' läger under natten, och hade inte några överlöpare varnat Seleukos i sista minuten kunde han mycket väl ha lyckats, men nu tvingades han istället retirera. Seleukos' tålmod var slut och han förföljde Demetrios hack i häl ända till staden Cyrrhus, där Demetrios' utmattade trupper tvingades stanna. Äntligen kunde Seleukos tvinga fram ett avgörande slag, men Demetrios höll huvudet kallt in i det sista: han hade slagit läger uppe på en serie kullar, så att Seleukos' kavalleri inte kunde rida ned honom. Demetrios ledde istället sina veteraner i en sista desperat chock, och trupperna på Seleukos högra flank slogs tillbaka. Visserligen avancerade Seleukos' soldater på andra flygeln, men Demetrios förde över folk dit och höll ihop sin slaglinje.

Det var nu som Seleukos visade sin storhet. Han gjorde en kringgående manöver med sitt garde, och lyckades ta sig igenom till en position bakom Demetrios' linjer. När Demetrios' soldater upptäckte fiender bakom sig – Seleukos hade också tagit med sig några stridsefanter för den psykologiska effektens skull – blev de förfärade, och i det avgörande ögonblicket tog den gamle fältherren av sig sin hjälm och trädde fram, reslig och oförfärad, inför motståndarens trupper och erbjöd dem att lägga ned vapnen:

Hur länge ska ni framhärda i er galenskap? Ni kämpar för en utmärklad pirathövding, när ni istället kunde förtjäna er lön hos en rik kung, och dela hans kungadöme, som är verkligt och inte en dröm.

Det var modigt gjort av Seleukos, men han visste vad han gjorde. Demetrios' trupper var uttröttade och desillusionerade, och stod i en utsatt ställning omgivna av överlägsna fiender. De hade fått nog. Snart började män lämna leden, och inom några minuter hade armén smält samman. Demetrios gav sin häst sporrarna och försökte slå sig igenom mot kusten med några få trogna, men tillfångatogs innan han hunnit nå kusten och sina skepp.

Lysimachos erbjöd Seleukos 2 000 talenter för Demetrios' huvud, men det ska sägas till Seleukos' heder att han avböjde erbjudandet. Han var i själva verket så gästfri mot sin svärfar som man kunde begära, men naturligtvis släppte han aldrig Demetrios fri igen. Demetrios var en äventyrare och spelarnatur, och när han insåg att hans karriär var slut tröttnade han

på livet och söp ihjäl sig. Det finns få personer som förkroppsligar en hel tidsålder som Demetrios Poliorketes gjorde med diadokertiden: han älskade konst och filosofi, var företagsam och uppfinningsrik, överträffade alla i orgier och utsvävande hovliv, han var fullkomligt hänsynslös. Han var en renässansman.²¹

Och så var de bara tre: Seleukos, Ptolemaios och så Lysimachos, som nu var den näst mäktigaste av diadokerna och vid åttio års ålder en ännu kraftfull man som härskade över Makedonien, Thrakien och stora delar av Mindre Asien. Han var dock en mycket impopulär härskare som hade fått öknamnet *Gazophylax*, bankiren,²² av sina undersåtar eftersom han pressade ut så höga skatter. Dessutom hade han också barn i flera äktenskap, och hans nya och naturligtvis betydligt yngre drottning Arsinoe, Ptolemaios I:s dotter, intalade honom att hans äldste son och tronföljare Agatokles tänkte mörda honom. Det är inte min uppgift att moralisera, men Lysimachos fall visar tydligt riskerna för en gammal kung att gifta om sig med unga kvinnor, särskilt intelligenta kvinnor som har egna ambitioner. Arsinoe ville naturligtvis att hennes egna barn skulle ärva tronen istället för Agatokles – till hennes försvar måste sägas att om Agatokles blev kung fanns en klar risk att han skulle göra sig av med dem och henne för säkerhets skull. Kanske gjorde det saken ännu värre att Agatokles var gift med en annan av Ptolemaios' döttrar vid namn Lysandra, Arsinoes halvsyster. Den förälskade gamle gubben Lysimachos trodde det som sades till honom i sängkammaren och lät avrätta sin äldste son.

Slutet på diadokernas krig

Agatokles var en populär guvernör i Mindre Asien och det brutala mordet, som dessutom fick folk att tro att kungen inte var riktigt klok längre, ledde till allmänt uppror mot Lysimachos. Till slut kallade man in Seleukos som hjälp mot den gamle tyrannen, och han kom villigt till det som skulle bli det sista av diadokernas alla krig.

År 281 möttes de båda härarna vid Kourupeidion i Mindre Asien. Både Seleukos och Lysimachos förde själva befälet, men Seleukos vann och Lysimachos föll på slagfältet. En historia säger att hans gamla hund troget satt kvar vid sin herres lik när alla andra övergav honom. Seleukos tog nu över besittningarna i Mindre Asien, och begav sig sedan tillbaka över Hellesponten till Europa, där han inte hade varit sedan han lämnade Makedonien med Alexander i sin ungdom. Det hade gått mer än femtio år.

Historikerna talar sentimentalt om den gamle mannens längtan att få komma hem, men kanske var Seleukos ute efter mer än så: genom att återta

Makedonien skulle han ju faktiskt åstadkomma att Alexanders imperium blev nästan helt återförenat under honom. Egypten lydde fortfarande under ptolemaerna: år 282 hade den gamle Ptolemaios I dött i sin säng och efterträts av sin son Ptolemaios II. Hans halvbror, den fördrivne Ptolemaios Keraunos, var med i Seleukos' armé, för han hade tvingats fly från den instabile Lysimachos och sökt asyl hos Seleukos. Keraunos hade svurit på att han också skulle bli kung, fast hans far fördrivit honom, och när han insåg att hans gamle värd själv tänkte göra sig till kung över *alla* grekiska områden blev han desperat. Något slags myteri tycks ha utbrutit i Seleukos' armé, och Ptolemaios Keraunos stack ned Seleukos Segraren i ett fejt lönnmord medan han besökte en gammal helgedom i Thrakien.

Det är svårt att säga hur Seleukos var som person. Han brukade betraktas ganska nedlåtande av de andra generalerna, men det hade förstås mest att göra med att han nått sin maktställning efter Alexanders död och inte hade några militära resurser att tala om förrän långt in i diadokerkrigen. Han var en storvuxen man och en orädd soldat, men han var inte någon krigsgalning eller chauvinist, utan förstod bättre än någon annan att grekerna måste regera med hjälp av folken i perserriket, inte bara genom att hålla dem i skräck. På det hela taget förefaller Seleukos ha varit en anständig och måttlig man som inte begick många onödiga grymheter på sin väg uppåt. Han är ganska intetsägande i jämförelse med Alexander den store, vars korta liv var kantat av stora passioner och våldsam dramatik. Ändå kan Seleukos sägas ha skapat något mer bestående än den unge krigarkungen. Vi låter historikern Plutarkos få sista ordet om Seleukos' karaktär:

De sa alltid till oss att Seleukos ständigt upprepade att om folk visste hur mycket arbete det var, bara med att läsa och svara på alla breven han fick, så skulle de inte plocka upp en kungakrona ens om de hittade den på gatan.²³

Medan Alexander alltså dog ung blev flera av diadokerna mycket gamla, men alla utom Ptolemaios I dödades av de krig som de plågat världen med i över fyrtio år.